

УДК 821.162.1.
09:821.133.1.09

О.О. Бистрова, проф. (Дрогобич)

Наратив як інтенція сповідальності у творах А. Міцкевича і Ш. Бодлера

У статті проаналізовано у компаративному вимірі особливості наративу в творчості А. Міцкевича та Ш. Бодлера. Досліджено окремі складові поетики цих двох письменників у зясуванні гомогенних та гетерогенних аспектів.

Ключові слова: компаративістика, поетика, наратив, сповідальність.

Bystrova Olena. Narrative as a intention of confessional in the A. Mickiewicz's and Ch. Baudelaire's literary works. The author of article analyzed the features of the narrative in the works of Adam Mickiewicz and Charles Baudelaire. There was studied poetics of the individual components of these two writers zyasyuvanni homogeneous and heterogeneous aspects.

Keywords: comparative, poetic, narrative, confessional.

Постановка наукової проблеми та її значення.

Наратив як засіб організації оповіді тяжіє до компетенції стилю, коли смисл розуміємо як ситуативно пов'язану мову. Таратор може бути одночасно і суб'єктом оповіді, і об'єктом зображення [Рябова 2008: 30]. Наратор може максимально наблизитись до автора або його ліричного героя, якщо емфаза, тональність вислову, експресивність, його принципова значущість для розуміння авторського слова вимагають цього.

Літературна енциклопедія подає декілька дефініцій різновидів наратології: наратабельний (розповідний), коли нарататор – особа, якій адресується оповідь нарататора (або прихована аудиторія автора). Мова йде і про сукупність оповідних процедур задля досягнення мети, наративну

типологію, наративне твердження, повідомлення, наративний код й ін. [Ковалів 2007: 88-96].

Аналіз джерел і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Відомий сучасний теоретик літератури, компаративіст Дмитро Наливайко вважає, що Шарль Бодлер є зачинателем символізму. З цим твердженням не можна не погодитись [Наливайко 2008: 30]. Твори Адама Міцкевича, особливо його лірика, безперечно, несуть на собі відчутні ознаки символістичної манери. Це поетика прихованих натяків, закодованого підтексту, раптова багатозначність метафорики, окремого тропу, поява багатозначності сенсорики, хвилююча загадковість.

Існує багато визначень природи символу. Для компаративістського дослідження текстів, які розглядаються в даній роботі, символом можна вважати мотив, а саме мотив оповіді. Автори польського словника літературознавчих термінів трактують символ як мотив або комплекс мотивів: «Symbol... motyw lub zespół motywów występujący w dziele, który jest znakiem treści głęboko ukrytych i niejasnych, mający za zadanie kierować ku nim myśl czytelnika» [Głowinski 1976: 433].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Символістичність поетики Бодлера і романтичні тенденції Міцкевича зближали цих поетів, що різними мовами і різними на перший погляд формами наравістично й екстатично утверджували власне «я».

«Альбатрос» Бодлера і «Плавець» А. Міцкевича – два значущих символи (а символи завжди багатозначні) й водночас дві метафори між глибинами закодованих смислів.

З усієї наратологічної парадигми найближче для зіставлення цих двох текстів відповідає наратив від першої особи з метафоричною проекцією прихованої єдності сповіді з оповіддю. «Плавець» був записаний в альбом Йоанни Жажеської, дружини польського поміщика, який жив в

Україні. Присутність адресанта накладає певне нашарування підвищеної відповідальності й щирості за кожний душевний порух у зафіксованому альбомному тексті:

Коли уздриш, як човен буйно
 Стихія кидає морська,
 Хай не озветься серце чуйно
 На страх і розпач моряка!

Той корабель пішов, якого
 Так прагув досягти плавець.
 Так нащо сльози і тривога,
 Коли всьому настав кінець?

Адже гідніше воювати
 З маленством тінявих валів,
 Аніж лічить гіркі утрати,
 Діставшись тихих берегів!

«Плавець»[*Міцкевич 1955: 77*]

(«Żeglarz»). Переклад М. Зісман

Дія «Плавця» і дія «Альбатроса» відбуваються у сфері моря, але це не лише троп, це розлогий символ моря житейського, сфери екзистансу, і разом із тим море – незмінний атрибут романтичного сприйняття світу. Ш. Бодлер у власних «теоретичних роздумах» («Естетичні рідкості» і «Романтичне мистецтво») формулює розуміння романтизму як «мистецтва сучасності, як особливу манеру відчувати, як прагнення до нескінченного.

Романтизм Міцкевича надихала народна поезія і доля його вітчизни, посилення візіонерських тенденцій у польському романтизмі. Обоє поетів з'єднав Париж і тут вони обоє завершили свій земний шлях.

«Альбатрос» Бодлера тяжіє до його ж поезії «Плавання», вони й видавались разом ніби своєрідний маленький цикл. На українську Бодлера перекладали П. Грабовський, В. Щурат, у наші часи – Д. Павличко,

М. Москаленко, І. Драч. «Альбатроса» («L'Albatros») переклали Д. Павличко й І. Драч.

Зіставлення перекладів із оригіналом свідчить, що і Павличко, і Драч тонко відчувли трагізм і бентежність об'єкта нарації. Гордий і незалежний поет – це той самий Альбатрос – символ незламної величі, володар безкрайніх просторів, якого нікчемні зловмисники і заздрісні бездарі намагаються принизити.

У Д. Павличка:

Поет, як альбатрос – володар гроз і грому,
Глузує з блискавиць, жадає висоти,
Та, вигнаний з небес, на подолі земному
Крилатий велетень не має змоги йти.

У І. Драча:

Поете! Князю хмар твоя подібна сила,
Між блискавок ти свій у грозовій імлі;
Але під шал образ перешкоджають крила
Тобі, вигнанцеві, ступати по землі.

Оригінал:

Le Poète est semblable an prince des nuees
Qui haute la tempêtt et se rit de l'archer;
Exsilé sur le sol au milieu des huées?
Ses ailes de géant l'empêchtnt de marcher.

(Поет подібний до принца хмар і блискавок,
Які з'являються у бурю і влучають як стрілець

із лука.

Самітник серед простору земного осміяний,
Твої крила велетенські перешкоджають рухові).

Труднощі при перекладі з польської та французької в тому, що в цих мовах фіксований наголос. Доводиться допускати деяких змін не в лексикосистемі, а в зрушеннях позицій доміант, які урухомлюють логіку ліричного сюжету. У Бодлера нема безпосереднього звернення до поета, закликів та імперативу. Наратор повідомляє про те, що міг спостерігати під час мандрів.

Ліричний герой і в Бодлера, і в Міцкевича максимально наближений до авторів, які існували у світі – макрокосмосі як актанти – страждаючі, як поети (плавець, альбатрос), яких світ адекватно не сприймає. Вони як наратори, адресанти існують в ситуації наративної траєкторії. Тобто – наративної траєкторії, коли відправник виявляє свою компетенцію з різних точок існування. Це може бути перевтілення (альбатрос, плавець, співець, бард, «дамський угодник». Звичайний спостерігач екзистансу – тут – буття, у da`sein`і).

І в Бодлера, і в Міцкевича це страждаюча особистість, яка постійно знаходиться в стані *concordia discors* (*discordia concors*) – узгодження неузгоджувального або неузгоджувальність узагальнення, це постійне відкриття власної значущості і біль за несприйняття цієї значущості оточенням.

Так однаково сприймали світ і власне «я» в ньому два поетичних генії різних країн, різних літературних напрямків, різних доль.

Література:

1.Ковалів, 2007: Літературознавча енциклопедія. – К.: Академія», 2007. – Т. 2. – С. 88-96.

2.Міцкевич А., 1955: Міцкевич А. Вибрані твори: у двох томах / за ред. Максима Рильського. – К.: Wydawnictwo państwowe literatury pięknej, 1955. – С. 77.

3.Наливайко Д., 2008: Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – С. 30.

4.Рябова І., 2008: Рябова І. Нарація як проблема стилю // *Conversatoria Literaria*. – Siedlce, 2008. – С. 30.

5.Głowinsky M., 1976: Głowinsky M. Słownik terminów literackich. – Warszawa, 1976. – С. 433.

В статтє проанализированы в компаративном измерении особенности нарратива в творчестве А. Мицкевича и Ш. Бодлера. Исследованы отдельные составляющие поэтики этих двух писателей в выяснении гомогенных и гетерогенных аспектов.

Ключевые слова: компаративистика, поэтика, нарратив, исповедальность.